
AGIRRE'TAR JOSEBA MIRENA LENDAKARIA

(Napoleontxu, txokolategille, masoien 33n. maillako eta abar)

33n. MAILLA

Iruña'ra eraman ninduen gerratean eta Txapitela kalea igarotzean, Plaza del Castillo'ren ertzean, eskubi-aldera, arrituta eta zurtz eginda gelditu nintzan denda bateko erakustegiari begira. Aurremantal bat zegoen zuria eta aren inguruan konpas bat, beste iru-zoko bat eta itz auek erderaz:

"MASOIEN 33n. maillakoa dan Jose Antonio de Aguirre'rene amentala da au".

Bear ba'da, orduko iruñarrek sinistu ere egingo zuten orrelako argumento eta agiria agertu ezkeroz... Batzuek itsu-itsuan sinistu ere. Jose Antonio'ren izena aitatzean beti eantzi oi zioten onelako "atzizkiak": Napoleontxu eta "El Chokolatero".

"Napoleontxu". Agirre bera zalako gudarostearen buru eta, Lendakaria izan arren, frentera maiz joaten zalako bere gudariekin elkartzera, Otxandio'tik asi eta Artxanda'rarte, trintxera guztietan zear.

Ez egazkin eta ez antiaereo Hitler'en egazkiñen aurka burrukatzeko; fusil eskas batzuek eta zenbaitzutan muniziorik ere ez.

Modu artako eskasian, biotza ipiñi bear ordez eta gudarien biotzak berotzeko Lendakaria berbera urrertzen zan zanga-zuloetara eurokin solas-aldiak egitera. Lendakari gazteak, sua sortzen eban mutil gazte aien barrenean. Ez Mola eta ez Franco ez ziran era orretara inguratzen frenteko erretenetara.

TXOKOLATEGILLE?

Senidetartean txokolate-fabrika zutelako. Bere anai Juan Marik zeraman aurrera eta bertan sozioloji-

Eibar'en mitiña ematen 1933'an.

-kristauaren aurrerapenak ezarri zituen Jose Antonio'ren aolkuz.

Euskadi libre bat nai zuan gizarteko zuzentasunean eta euskaldunen arteko anaidetasun batean. Orregaitik zion ELA'ri alako maitasun berezi bat, ELA izango zala, uste bait zuen, euskalduna gizarte-arazoetan aurrera eramateko bide egokia: gizarte zuzenago eta jatorrago bat sortzeko.

Euskaldun Diputaduek 1935'garren aurtean Madrid'eko Lege-biltzarrean, aurrerapen batzuek eskatzen zituzten langilleriaren aide... Baña, ez zieten aitatzen ere utzi. Diputadu batek Leon XIII eta Pio XI, Aita Santuak aitatu zitun, eskubitarrek bait ziran nagusi. Aieta-ko batek onela esan omen zuan, Agirre berberak dio-

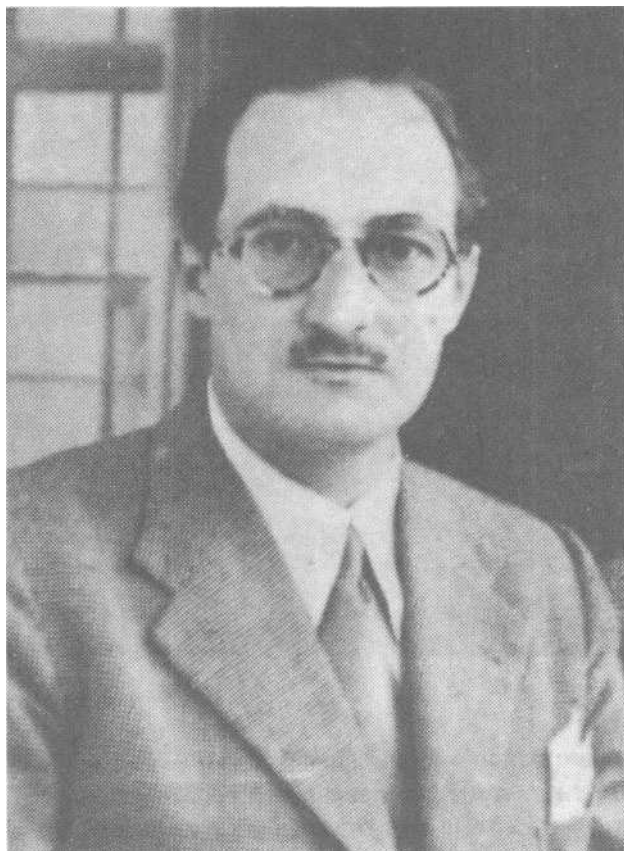
nez: "Geurea alboratzeko, Arta Santuen irakatsiak aitutzen ba'dira, gu Eleizatik aldendu egingo gara".

*

GETXO'KO ALKATE

Primo de Rivera'ren diktadura amaitzean, Udal-etxeetarako auteskundeak izan ziran eta Agirre'k irten zuan Getxo'ko alkate 1931'ko jorraillean. Bereala sortu zuan Alkateen arteko mogimentua Autonomiaren aide. Urte berean, Ekainaren 14'an, bildu ziran euskal alka-teak Estella'n ekintza orretarako.

Lege-gizona zan eta kristau zintzoa. "GAZTEDI KATOLIKUA"ren buru aukeratu zuten Bizkairako. Aldi aretan markiñar kanonigo gazte batek egiten zuan, lan Getxoko elizan, Alberto Onaindia jaunak. Orduan asi ziran euren arteko ar-emanak eta eriotzak ebagiko zitun; bitartean alkarren lagun zintzo izango ziran. Larunbate-ro biltzen omen ziran apaltzeko Irujo eta Onaindia Agirre'ren etxean, onen semeak dionez, zeruak eta lurrak jorrazteko. Bein onela esan omen zien: —Zuk, Manuel, kanonigo bear zenduke eta zuk, Alberto, politikari.

*Bere izena aldatuta
Panama'ko pasaportearekin.*

Bere liburuetan agertzen danez, Agirre beti Europara begira zegoen "Errien- Europa" noiz lortuko zanen itxaropenean. "Historia Contemporánea de Europa", bere irakaskintzaren gaia Columbia'ko Unibersidadean. Ondorengoentzat utzitako liburuak, berriz, auek dira: "Entre la Libertad y la Revolución", "De Gernika a Nueva York pasando por Berlin" (bere egunkaria liburu biurtua) eta "Cinco Conferencias" eta Euskalerriko Historia amaitzeke gelditua.

*

MOLA ETA 20.000 TXAPELGORRI NAPARROAN

Estella'ko Estatutoaren billa gebiltzala, Iruñan Mola militarra jeiki zan Errepublikaren aurka, 20.000 napar karlista berekin zituela, Uztailaren emeretzian, 1936'garren urtean. Egun artan zan Beasain'go Batzokiaren asiera

*Jose Antonio Aguirre
Euzkadiko Lenengo Lendakaria.*

ABERRIA

Otxandio'ko frentean gudariekin.

eta Jose Antonio mitiña ematekoa zan arratsaldez; bai itxa ropenezko itzaldia erritarren biotzak suspertu eta ña, ez zan etorri eta inaugurazioa egiteko gelditu zan, jasotzeko... arazo larriak sortu bait ziran eta gerra negargarri baten asiera.

Andik urte eta bi illebetara, Urrillaren 7'an, 1937, Gernika'ko Estatutoa onartua izan zan eta Jaurlaritzaren lenengo Lendakaria Jose Antonio Agirre aukeratu zuten: alderdi guztiek artu zuten parte. Orduan izan genduzen Euzkadiko Gudarostea, Euzkadiko Dirua eta Euzkadiko pasaporteak. Noiz izango ote ditugu berriro?

Bilbo inguruan egin zuten "burnizko esia" ere baiña guztia izan zan alperrik. Agirre frenterik frente ibillia zan gudariei animoa ematen; auek, ordea, egazkiñen aurka, iskillu narratx batzuek besterik ez zuten eskuartean. Gernika, Durango, Amorebieta eta abar erre ondoren Bilbo artu eta gudarostea erbestera. Baita Lendakaria eta bere Jaurlaritza ere. Erbesteratuen bide penagarria artu bear...

GABONETAKO MEZUAK

Jose Antonio'ren Gabonetako Mezuaren zai egon oi zan Euskadi osoa. Urteero eman oi zuan bgre itxa-

Paris-inguruan 1945. Ifar-Ameriketako gudariak gazte euskaldunak gudarako prestatzen ari ziren garaikoa.

Companys eta Irujo lagun dituela Frances Macia katalan abertzalearen omenez. Otsaila, 1939.

Doistarren erasoia Europa guztian zear. Endaia'raiño eldu ziran. Bien bitartean, Jose Antonio Europa orretan igesi batetik bestera Berlin'eraíño. An izena aldatu, Jose Andres Alvarez Lastra Jose Antonio Aguirre Leku-be'ren ordeaz, eta Panama'ko pasaportearekin Ameriketara iges.

Iparameriketatik asi eta Egoalderaiño, Erririk-erri, ibilli zan euskaldun-mezua zabaltzen, Diasporako Euskalerritari batasun apur bat eramaten...

Europa'ko guda amaituta, Paris'era berriro, bere Erria-
ren ingurura... Beti mezulari eriotzararte.

JAIOTZA ETA ERIOTZA

Bilbaon jaio zan Martxoaren 6'ean 1904'garren urtean eta Paris'eko Passy auzoan il zitzaiGUN, biotzekoak emanda, Martxoaren 22'an 1960'garren urtean. Doniane Loitzun'era ekarri zuten, eta 28'aren eguerdi-eguerdian, Jose Antonio'ren zerraldo gaiñean, ziñ egin zuan Leizaola jaunak, Euzkadi'ko Bigarren Lendakari bezala.

1942. Bogota'ra eldu zanean Ego-Ameriketan Euzkadi'ren mezua zabaltzera.

ABERRIA

Lerida'ko frentean 142 Brigada Mixta Vasco-Pirenaika'koekin.

*Paris'ko Passy auzoan illa
1960'garren Martxoa 22.*

*Donibane Loitzun 'en eortzia. Bere gorpuren gainean zin
egin zuan Leizaola Lendakari berriak eguerdiko 12'etan,
Martxoak 28. 1960.*

